OTÁZKY A ODPOVĚDI

Adi Šankaráčarja

Vybráno ze Satsangu 24.2.2005

Óm Šrí Paramátmane Namaha

Dnes ráno se mě jeden z vás ptal na jméno Šankaráčarja. Slíbil jsem mu, že odpovím na satsangu. Hledající se někde dočetl o Šankaráčarjovi a chtěl by se o něm a o původních tradicích dozvědět více.

Procházíme-li indickou historií, nacházíme v oblasti kultury, filozofie a duchovnosti různá období a mnoho významných myslitelů. Lze také pozorovat tendenci vracet se opakovaně zpátky k původním učením. Většinou to takhle probíhá – něco vznikne, šíří se, upadá a potom zase dochází k opětovnému oživení. Podobný vývoj se odehrával i zde v Indii.

Nejpůvodnějšími texty jsou Védy. Říká se, že Rgvéd je nejstarší nebo jednou z nejstarších psaných knih na světě. V hinduistické tradici jsou Védy zdrojem kulturního, náboženského i duchovního vědění. Čtyřmi hlavními prameny Véd jsou Rgvéd, Jadžurvéda, Samvéda a Atharvéda. O něco později vznikly Bráhmany, které by také mohly být z určitého úhlu pohledu považovány za součást Véd.

Podstatná část duchovního vědění je obsažena v Upanišadách. Upanišady jsou souborem více než sto osmdesáti textů, z nichž asi dvacet až třicet je považováno za nejdůležitější. V Upanišadách nalézáme duchovní úvahy veliké hloubky. Myslím, že to byl Schopenhauer, který po přečtení Upanišad prohlásil, že všechno již bylo vymyšleno na březích řeky Gangy a lidstvo už se nemá kam dál posunout. Nepamatuji si citát doslovně.

Tradice Véd tedy od počátku hinduismem prostupovala, ale samozřejmě byla i období, kdy se do popředí dostávaly různé sekty a názorové rozpory. Opětovně docházelo k odklonu od některých myšlenek a po nějaké době zase k oživení zájmu o ně.

V průběhu kulturního a duchovního vývoje Indie sehrál důležitou roli i Gautama Buddha. Je třeba chápat, že Buddha nebyl buddhista – buddhismus přece přišel až po něm. Byl hinduista pocházející z védské tradice. Buddha však začal hledat pravdu svým vlastním způsobem, a když ji našel, začalo se šířit buddhistické učení. Po duchovní realizaci mu lidé pokládali mnoho otázek, ale on také často mlčel a nechal otázku bez odpovědi. Často neodpovídal na otázky týkající se Boha či duše. Všechno bylo potom různě vykládáno a lidé si po svém interpretovali i jeho mlčení. Vznikly různé buddhistické větve a i dnes se můžeme všude po světě setkat v rámci buddhismu s roztodivnými rituály, vyvoláváním sil, zpíváním různých písní a tanců…

Původní pramen védské moudrosti se časem téměř rozmělnil do různých směrů a rituálů. To, že se Buddha nevyjadřoval k otázce Boha, byl jeden z hlavních rozporů pozdějšího buddhistického učení s původní tradicí v Indii.

O Védách se soudí, že je nevymyslela žádná lidská mysl. Zřeci spatřili Pravdu, která jim byla vyjevena Bohem. Zřeci nepoužívali při sepisování Véd své rozumové a logické schopnosti. Bůh jim zjevil Pravdu a oni se ji snažili co nejlépe převést do slov. Proto jsou Védy považovány za zjevení boží Pravdy, tedy za něco, co pochází přímo od Boha. Zajímavé také je, že sanskrtské slovo *"véda"* znamená vědění a je jím myšlena věčně platná moudrost.

Jak už to bývá, původní proud duchovního poznání a praxe začal postupně upadat. Proto, bylo to až po tom, kdy působil Buddha, nastoupil na scénu Šrí Šankaráčarja, aby vykonal svou neuvěřitelně rozsáhlou práci. Bylo to přibližně před čtrnácti sty lety, nevím to přesně, protože jsem neměl potřebu věnovat se historii. Názory na dobu, kdy se Šankaráčarja narodil, se také různí.

Šankaráčarja se narodil ve vesnici na jihu Indie, v Kerale. Ve čtrnácti či patnácti letech dokončil všechna potřebná studia. Již takhle mladý během přibližně jednoho roku sepsal komentář k Bhagavadgítě a další spisy.

V hinduismu se život rozděluje na čtyři stadia – *"brahmačárja"*, *"grhastha"*, *"vanaprastha"* a *"sanjása"*. Předpokládáme-li, že může být lidský život sto let dlouhý, potom rozděleno na čtyři díly, připadá na každé období přibližně pětadvacet let. Všechna období se týkají muže i ženy.

⌘ *"Brahmačárja"* je první stupeň, období, kdy mladý člověk žije v celibátu a vzdělává se. Cílem tohoto období je věnovat veškerou energii studiu, pracovat na svém těle i duchu, přičemž základní podmínkou je celibát, naprostá zdrženlivost v sexuálních vztazích, za pomoci jógových technik jako jsou ásany a pránájáma. Během tohoto prvního stadia by se měly mysl i tělo maximálně rozvinout. Mladý člověk má být také při vstupu do dalšího stadia schopný vydělat si na živobytí. Podle tradice probíhal výcvik u učitele, dnes jsou různé univerzity.

⌘ *"Grhastha"*, druhé stadium, je období aktivního života ve světě - manželství, vykonávání profese zvolené podle schopností a dále péče o děti. V indické tradici by měl člověk tímto obdobím projít, ale neměl by se v něm zastavit. Cílem života není jen přivést na svět děti a vychovat je. Když děti vyrostou a jsou zabezpečeny, potom by oba dva, manžel i manželka, měli postoupit do třetího stadia.

⌘ *"Vanaprastha"* doslovně znamená vydat se do lesa. Znamená to odvrátit tvář od světských záležitostí, protože smrt se blíží. Člověk by se v tomto třetím stadiu měl v osamocení, například v přírodě, věnovat hlubšímu studiu Upanišad, Bhagavadgíty a jiných duchovních textů. Měl by se zabývat otázkami o tom, kým jsme, jaký je cíl lidského života, co je pravda, jak se duchovně probudit… Dávná tradice znamenala opravdu opustit dům, přenechat ho dětem a vypravit se do lesa. Tehdy bylo snadné přebývat v nějaké lesní chýši, protože lesy byly plné sladkého, vynikajícího ovoce a jiné obživy, popřípadě bylo možné mít i krávu. Podnebí v tropech je stále teplé. Čas byl zasvěcen meditaci a rozjímání o hlubších pravdách.

⌘ *"Sanjása"*. Po období vanaprastha se měl nakonec člověk vzdát úplně všeho a žít jen z Boží Milosti. Moudrosti bylo dosaženo, a tak zbývala jen poslední věc – stát se průvodcem cesty lidí z prvních tří stadií. Lidé v období *"sanjásy"* inspirovali studenty prvního období, například ty, kteří se vzdělávali v nějakém ášramu. Sanjásin také navštěvoval domy grhasthů, aby jim ze svého nejvyššího dosaženého stupně dával rady, jak by měli žít rodinný život. Předával nejhlubší pravdy i lidem na třetím stupni vanaprastha. Nakonec, uprostřed práce pro druhé, jednoho dne opustil tělo a splynul s Celkem, stal se Jedním. Sanjásin byl považovaný za člověka nejvyšší úrovně a klaněli se mu i králové.

Díky této tradici se duchovní pravdy zachovaly po tisíce let. Taková tedy byla ustálená posloupnost věcí. Přesto občas došlo k výjimce a nějaká osobnost postoupila z prvního rovnou do čtvrtého stadia, přeskakujíce stadium grhasthy a vanaprasthy. Každý musí na začátku studovat, ale našli se lidé, kteří po završení období brahmačárja, prohlásili: „Sex ani nic světského mě nepřitahuje. Cítím se ode všeho odpoután."

Cílem manželského života a intimního sblížení muže a ženy není potěšení, ale pročištění od těchto věcí. V Indii bylo vždy považováno za cíl osvobození se od přitažlivosti, ať už prostřednictvím manželství nebo bez něho. Jen velmi málo lidí následuje druhou cestu bez manželství.

Existuje určitý druh světců, kteří se nacházejí jen o úroveň níže než boží inkarnace. Bývají nazýváni *"kárak mahápuruša"*, což znamená osvobozená duše. Jde o duše ochotné zrodit se ze soucitu ke světu jen proto, aby pomáhaly druhým. Tyto duše jsou považovány za kategorii lidských bytostí nejvyššího druhu. Tito nejvýše duchovně pokročilí lidé přeskakují z prvního do čtvrtého stadia.

Krišna a Ráma nebyli lidskými bytostmi, ale Bohem samotným. Když se nedařilo pozdvihnout lidi prostřednictvím velkých svatých, zhostil se této role sám Bůh. Přestože byli Krišna i Ráma lidskými bytostmi, byli zároveň i projevem samotného Boha. Existují teorie tuto záležitost popisující. Šankaráčarja také patřil k této nejvyšší kategorii.

Zmíním se o jedné záležitosti z jeho života. Otec mu zemřel, ještě když byl dítě, a on zůstal s matkou, která mu svým způsobem bránila v cestě, můžeme-li to tak nazvat. Matky bývají ke svým dětem silně připoutány a i Šankaráčarjova matka si přála, aby se její syn oženil, měl děti a ona si mohla hrát s vnoučaty. Její syn se však nenarodil pro světský život, ale pro šíření božského světla.

Vypráví se, že spolu jednou seděli na břehu jezera. Objevil se krokodýl, zakousl se do Šankaráčarjova oděvu a snažil se ho stáhnout do vody. Matka volala na syna, aby utekl. Řekl jí, že je jen jediný způsob, jak to udělat, aby ho krokodýl pustil. Musí mu dát svolení stát se sanjásinem, o což ji dosud marně žádal. Matka nechtěla, aby jejího syna snědl krokodýl, a proto volala, ať se tedy stane sanjásinem. Krokodýl Šankaráčarju okamžitě pustil.

Šankaráčarja se stal sanjásinem a vstoupil tak z prvního do čtvrtého stadia. Potom započal Šankaráčarja své veliké dílo. Od jihu až po Kašmír na severu začal šířit pravdu. Tehdy se všude chodilo pěšky a jen Bůh ví, jak zvládl pěšky obejít tak veliké území a navštívit všechna tehdejší centra vzdělanosti a náboženství.

V té době působilo v Indii mnoho různých sekt a učitelů a Šankaráčarja je všechny obešel a diskutoval s nimi. Podle tehdejšího zvyku se všichni učenci v dané oblasti scházívali, aby probírali různé výklady duchovních textů a dohodli se na tom, co bude platit. Sanskrtské slovo pro tyto rozpravy je *"šástrartha"*. Šankaráčarja navštívil stovky takových setkání a všude vymýtil temnotu. Všichni, které svými argumenty přesvědčil, se museli dle zvyklostí stát jeho žáky a přijmout jeho učení monismu. Podle monismu existuje jen jedna Pravda.

Když došel, následovaný zástupy žáků, z Keraly na jihu země až do Kašmíru na severu, řekl: „Moje práce tady skončila, nechte mě odejít do hor." Žáci chtěli jít s ním, ale on jim to nedovolil: „Odcházím do hor zasypaných sněhem, abych ukončil svoji pozemskou cestu a vstoupil do nejvyššího samádhi. Vy zůstaňte a pracujte." Ve svých třiceti dvou letech završil celé své poslání.

Šankar je jméno a "áčarja" znamená učitel, guru či v dnešním jazyce profesor. Áčarja však podle původního významu znamená oslovení toho, kdo nejenom že teorie zná, ale zároveň podle nich žije. Takový člověk umí nejen o pravdách přednášet, ale uplatňuje je i ve svém životě.

Během svého převratného působení po Indii založil Šankaráčarja na všech čtyřech světových stranách země jakési bašty poznání. Šlo o chrámy, ale především o pozici představeného, který předával skutečné duchovní poznání lidem ve své oblasti. Tento člověk, usedajíce na místo, k tomu určené (*"pítha"*), byl zodpovědný za to, aby byly duchovní texty vykládány správným způsobem. Šankaráčarja ustanovil tato čtyři místa na všech světových stranách Indie proto, aby se tradice uchovala v co nejčistší podobě. Bylo zapotřebí založit center několik, protože země je velmi rozlehlá a mluví se v ní různými jazyky. Práci by proto nemohl zvládat jen jeden jediný člověk. Představený nesl jméno Šankaráčarja. Později vznikla další centra obhajujíce, že i u nich Šankaráčarja kázal. Ale i dnes mají čtyři původní centra výsadní postavení.

Pozice představeného se váže na určité místo (*"pítha"*), kde seděli a přednášeli duchovní nauku i předcházející učitelé. Místo zaujímá vždy jen jeden povolaný člověk, který před svou smrtí jmenuje svého nástupce. Někdy se také může představený rozhodnout postoupit své místo nástupci ještě za svého života, protože už se cítí na vykonávání funkce příliš starý. Následovník vždy podstupuje intenzivní trénink. Roli představeného má jen jeden člověk, stejně jako je jeden prezident či ministerský předseda. Po staletí se tato tradice přenáší až do dnešních dnů. Bůh ví, jak to bude dál.

Podle původních tradic byla indická společnost rozdělena do čtyř tříd.

- *"Bráhmani"* byli vrstvou inteligence.
- *"Kšatrijové"* byli válečníci.
- *"Vaišjové"* se zabývali obchodem.
- Čtvrtou třídou byli fyzicky pracující.

Zpočátku nebylo dáno, že by některá skupina lidí byla méně významná a nesměla se dotýkat věcí používaných jinou třídou. K tomu začalo docházet až později, když začaly původní tradice, jak už to bývá, upadat. Bráhman je doslovně pojmenování pro toho, kdo zažil Brahma, absolutní Pravdu. Později ztratila společenská pravidla svoji původní hodnotu a bráhmanem se člověk stával jenom díky tomu, že se narodil v určité rodině.

Aby bylo zřejmé, zda jde o původního Šankaráčarju nebo o jeho následovníky, udává se před jeho jménem slůvko *"Adi"*, což znamená první. Adi Šankaráčarja je tedy označení pro velikého světce, o němž jsme dnes mluvili.

Adi Šankaráčarja vykonal celé své veliké dílo ještě před završením třiceti dvou let. Napsal také nepřeberné množství knih v sanskrtu. Šankaráčarja znovu pozvedl tradici původních Véd a Upanišad, a tak také došlo k omezení vlivu buddhismu v Indii. Buddha se narodil v Indii a odtud se buddhismus rozšířil do mnoha zemí (Japonsko, Indonésie, Srí Lanka, Cejlon, Tchajwan…). Zajímavé ale je, že právě v Indii se buddhismus příliš neuchoval, což souviselo nejvíce s oživením védské tradice v zemi v době působení Šankaráčarji.

O hinduismu je známo, že je schopný přijmout a zahrnout do svého systému cokoli. Hinduisté uznávají jako projev Božství mnoho velikých osobností, mezi jinými i Buddhu. Podle hinduistů je Buddha považován za jednu z inkarnací Boha, protože nalezl Pravdu. Buddhisté trvají na svém oddělení od hinduistů. Nejsvatější

buddhistická místa jsou v Indii, protože právě tady Buddha pobýval a byl osvícen. Buddhisté a hinduisté se o tato místa dodnes přetahují.

Není však pochyb, že Šankaráčarja vykonal veliké dílo a pozvedl znovu původní duchovní pravdy. Později znovu úroveň učení poklesla. Duchovní cesta za Pravdou je nakonec záležitostí jednotlivců.

Ještě jednu věc bych rád v této souvislosti zmínil. Když nakonec Šankaráčarjova matka svolila, aby se její syn stal sanjásinem, znamenalo to, že opustí rodný dům. V tehdejším vesnickém způsobu života nebyl problém, aby matka zůstala sama, protože se o ni postarali sousedé a nebylo obtížné zabezpečit si základní potřeby. Matka však vyjádřila jedno přání: „Přála bych si, abys byl se mnou, až budu umírat.“ Šankaráčarja jí to slíbil a vydal se na svou pouť.

Protože byl jógin, rozpoznal, kdy se den matčiny smrti přiblížil. Řekl svým žákům, že se vrací do rodné vesnice. Dorazil do vesnice právě v den, kdy ležela matka na smrtelné posteli. „Přišel jsem, abych splnil tvé přání“, řekl matce, šťastné, že ho vidí. Zemřela v přítomnosti svého syna.

Kněží a pandité ve vesnici se stavěli proti Šankaráčarjovi, tak jak to většinou bývá, když někdo přichází s něčím novým v rozporu se zaběhlými zvyklostmi. Kněží se často více než o duchovní světlo starají o majetek a pravomoci. Bylo zvykem, že kněží prováděli různé obřady pro zemřelé. Sanjásin tyto obřady vykonávat nesmí. Kněží shledali, že přichází čas se Šankaráčarjovi pomstít za to, že opustil vesnici a kritizoval jejich chování. Když je Šankaráčarja po smrti své matky požádal, aby vykonali obřady, odmítli s tím, že on je přece ten pravý posel pravdy. Mysleli si, že ho tím uvedou do bezvýchodné situace, ale netušili, že jde o duchovně realizovaného člověka. Realizovaného člověka nelze dostat do úzkých. Je Bohem a jak byste chtěli vyzrát na Boha?

Šankaráčarja požádal laskavě pandity, aby konali svoji společenskou povinnost a aby bylo pro jeho matku provedeno všechno tak, jak má být. Pandité odmítli obřady vykonat, protože tím dostali příležitost ukázat svoji moc. Šankaráčarja tedy s pomocí dvou, tří osob sám odnesl tělo matky ke kremaci. „Kdo ale provede všechny ty rituály, které se mají při zapalování ohně dělat? My to dělat nebudeme“, ptali se kněží, kteří věděli dobře, že to má sanjásin zakázáno. Šankaráčarja řekl, že si to tedy udělá sám.

„Co jsi to za sanjásina?“ křičeli na něj.

„Vím nejlépe, kým jsem a co dělám. Nestarejte se.“

Sám připravil hranici, zapálil oheň a všechno provedl. Volali na něj, že se zpronevěřuje víře.

„Vím, co je víra a co je správné. Jestli dělám nějaký hřích, do pekla půjdu já, a ne vy,“ odpovídal jim, vykonávaje vše potřebné.

Samozřejmě mu pomáhalo několik jeho žáků, protože ho žáci všude doprovázeli, připraveni udělat vše, co jim řekne. Nakonec předali ostatky řece tak, jak bylo zvykem, a zase se vydali na cestu, aby pokračovali v šíření světla Pravdy.

I nyní lze navštívit Šankaráčarjovu vesnici a jeho dům. Přišlo mi několikrát na mysl zajet se tam podívat, ale vše je v nejlepším pořádku, i když se tam nikdy nedostanu. I tady cítím Šankaráčarjovu přítomnost.

.....